

1994 tavaszán a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) a lakótelepeken működő kettős funkciójú iskolai könyvtárait a költségvetés szűkössége miatt átadta az iskoláknak. Ez az esettanulmány az így kialakult helyzetet mutatja be.

Fészek nélkül

Esettanulmány

Péterfi Rita

Az alaphelyzet

Az 1960-as évek közepén született politikai döntés szerint az égető lakáshiányt lakótelepek építésével kívánták megoldani. A budapesti panellakások jórésze az 1970-es évek elején-közepén épült. Majdnem mind a város külső kerületeiben található, 10-15 ezres, de van, hogy 60 ezres lakótelepen. Ezek építésekor a koncepció szerint nem csupán lakóházak, hanem iskolák, bevásárló és szolgáltató központok, kulturális intézmények is épültek volna. A megvalósulás során azonban már csak a lakóházak és a feltétlenül szükséges szolgáltató épületek készültek el. Így maradt meg végül 60 ezres lakótelep könyvtár nélkül. A lehetetlen helyzet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár által működtetett kettős funkciójú könyvtárak létrehozásával oldódott meg. Ezek olyan iskolákba telepített könyvtárak lettek, amelyek egyrészt iskolai, másrészt közművelődési könyvtárként működtek. Tehát nemcsak az iskola tanulóit, hanem a környék lakosait is kiszolgálták. Az iskola adta a helyiséget, cserébe a hálózat az állományról, annak gyarapításáról és a könyvtárosról, s annak fizetéséről gondoskodott. Budapesten nyolc ilyen, kettős funkciójú könyvtár üzemelt. Hogy mennyire sikeresen, ezt az érintettek különbözőképp ítélik meg.

A fizikai adottságok szempontjából csak egyetlen könyvtár, a rákospalotai felelt meg maradéktalanul a követelményeknek a kezdetektől fogva, ugyanis egyedül ez volt utcáról is közvetlenül megközelíthető. (Az albertfalvai könyvtár külső bejáratát a '80-as évek közepén alakították ki.) A FSZEK 1994 tavaszán kénytelen volt úgy dönteni, hogy kivonul a könyvtárakból, s a fenntartói jogot átadja az iskoláknak, illetve a helyi önkormányzatoknak. Kiss Jenő főigazgató véleménye szerint a fenntartó jog inkább fenntartói terhet jelent.

Úgy gondoltuk, 1994 őszére, a tanévkezdetre már történt annyi, hogy a változások feltérképezhetőek, leírhatók legyenek. Azonban a könyvtárak

helyzete sok helyütt még ekkorra sem rendeződött, így az esettanulmány nem a történet végki-fejletét, hanem a szeptemberi-októberi állapotot tükrözi. Célunk az események feltárása, a felek megszólaltatása volt. Hét iskolában jártam, s a könyvtárosokon kívül a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatójával, kerületi szaktanácsadókkal, egy, az ügyben érintett iskolaigazgatóval és egy civil szervezet képviselőjével készítettem interjút. Remélem, hogy az írás megjelenéséből hátrányuk nem származik, sőt, a témával való foglalkozás valamiféle segítséget jelenthet nekik. Mivel nem egyszer tapasztaltam félelmet a témától, a megszólalástól való idegenkedést, távolgátartást, ezért az érintettek nagy része név nélkül szerepel.

A döntéshozók

Elsőként *Kiss Jenő*nek, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatójának szavait idézem a könyvtárak létrejöttének okairól, körülményeiről.

Az idők során Budapestnek mindössze egyszer állt egy jelentősebb összeg a rendelkezésére, hogy fejlesszen. 1927-ben, amikor 10 milliárd koronáért megvásárolta a Wenckheim-palotát, a FSZEK Szabó Ervin téri épületét. Azóta sem volt több ilyen lehetősége, mert pénz és szándék soha sem volt a könyvtárak fejlesztésére. A '70-es években készült egy program arról, hogy a fővárosi könyvtári hálózatát hogyan is kellene átalakítani. Ebben szerepelt, hogy a város jelentősebb pontjain világvárosi méretű könyvtárak épüljenek. Egy Dél-Budán, Dél-Pesten, Észak-Pesten és így tovább. Az elképzelések szerint ezek 3000 m² körüli könyvtárak lettek volna. Ebből a tervből annyi valósult meg, hogy például Kőbányán, Kelenföldön és Angyalföldön épült egy-egy 900-1000 m² alapterületű könyvtár. Ezek a könyvtárak képeztek volna a könyvtári hálózat felső szintjét. Az alacsonyabb szinteken lettek volna a kisebb könyvtárak. A kettős funkciójú iskolai könyvtárak, ahogy már utaltam rá, kényszermegoldásként születtek. Felépültek a lakótelepek, könyvtárak nélkül. Ha könyvtárak nem is, de iskolák épültek. A Fővárosi Tanács elképzelései alapján kerültek a Szabó Ervin Könyvtárak az iskolákba, s jöttek létre a kettős funkciójú könyvtárak.

Mint Kiss Jenő elmondta, e könyvtárak nem látták el maradéktalanul közművelődési funkciójukat, ugyanis elsősorban az iskola könyvtáraként üzemeltek. Ráadásul ezek a könyvtárak gyakran nehezen megközelíthető helyen voltak, s mivel az iskolák nem nagyon szeretik ha idegenek „mászálnak” az épületben, nemegyszer a portás jelentette az első akadályt. A FSZEK 1989-ben e témában készült tanulmánya szerint: *„Az iskolába telepített könyvtárakban elsősorban a helyi iskola tanulói és nevelői tartanak igényt a szolgáltatásokra, a külső olvasók száma csekély. A helyben lévő iskolások olvasói aránya 63,3% – 99,3%, a beiratkozott általános iskolások közül.”*

Jakubecz Ilona kerületi főkönyvtáros fogalmazta meg, hogy hiába szánták nyitottnak az iskolában működő közkönyvtárakat, a felnőttek nemigen tették be a lábukat. Úgy vélte, ennek talán valami mélylélektani oka lehet. A felnőttek csak szülőként vagy valamilyen szavazáskor mentek az iskolába. Így idővel az állomány is a gyerekekhez igazodott. A két dolog együttes hatásából fakadóan lettek ilyenek ezek a könyvtárak.

A '80-as évek végéig mind az iskolai, mind a hagyományos fiókkönyvtárak működéséhez szükséges anyagiak biztosítottak voltak. A helyzet azonban megváltozott. A KSH 1993-as adatai szerint míg 1988-ban 95 közművelődési könyvtár működött, addig 1992-re ez a szám 84-re csökkent. Kiss Jenő főigazgató a dilemmáikról ezt mondja:

„Tulajdonképpen választanunk kellett. A fenntartónktól, a Fővárosi Önkormányzattól kapott pénz egyre kevésbé volt elég a könyvtárak működtetéséhez. A választás abban állt, hogy vagy maradnak ezek a könyvtárak egyre romló állapotban, vagy megpróbáljuk átszervezni és szinten tartani. Fejlesztésről már nincs is szó. Annyi levelet kapok a Tisztiorvosi Szolgálattól, hogy milyen elmaradásaink vannak a tisztasággal, a festéssel, a higiénés körülményekkel kapcsolatosan, hogy ezekkel ki lehetne tapétázni a szobát.

Ezek után döntöttünk úgy, hogy azokat a kis könyvtárakat, amelyek rossz állapotban vannak, és valahogy másképp kiválthatók, bezárjuk. Ez összesen 15 könyvtárat jelent. És mivel egyre kevesebb a pénz, az iskolákban működtetett könyvtárakat is átadjuk az iskoláknak. Ez még plusz nyolc könyvtár.”

Én ez utóbbi 8 könyvtárral foglalkozom.

Az érintett könyvtárak

Az említett nyolc lakótelepi könyvtár közelében hasonló állományú könyvtár nem található. Míg ezek a könyvtárak általában 12-15 ezer kötetesek, addig a közelben lévők ennek harmadával-negyedével rendelkeznek. S mivel nemcsak az állomány nagyságát, hanem annak minőségét tekintve is kedvezőbb helyzetben voltak, mint társaik, ezért 2-3 másik óvodát és iskolát is kiszolgáltak.

A nyolc könyvtár öt kerületben található, hat Pesten, kettő Budán. Az adott könyvtárakban nők dolgoztak, többnyire egyedül. Néhányuknak volt egy-egy félállású segítőtje. Ez azt jelenti, hogy „harckukat” egyedül harcolták meg, nemigen volt kire támaszkodniuk. Ha a könyvtárosokat végzettségük szerint vizsgáljuk, akkor találunk közöttük főiskolán, könyvtár szakon végzettest, tanári diplomával rendelkezőt, 10 hónapos könyvtári tanfolyamot jártat, és van közöttük olyan, aki az OSZK könyvtárosasszisztensi tanfolyamának végzős hallgatója.

Annak alapján, ahogyan a könyvtárakban az események lezajlottak, három típust különíthetünk el. Az elsőbe azok a könyvtárak tartoznak, amelyeknél az iskola tudomásul vette a FSZEK döntését, és nem volt ellene kifogása. Ilyen volt Csepel, Kispest, Rákoskeresztúr és Rákospalota. A második típust, a bezárást, tehát a könyvtár további működésének megszüntetését egyetlen könyvtár képviseli, egy újjalotai. A harmadik csoportba két XI. kerületi és egy csepeli könyvtár tartozik. Itt az együttes fellépés eredményeként a könyvtárak továbbra is a hálózat tagjai maradtak, sőt az örmezőit és a csepelit a kerületi önkormányzat hajlandó bővíteni is a felnőttek felé való nyitás érdekében. (Örmezőn ez a bővítés még csak a tervek szintjén létezik, Csepelen viszont 1994 decemberében új, közvetlen utcai bejáratot nyitva, a lakóterület olvasói részére működik tovább a most már felnőtteket is kiszolgáló könyvtár.)

Az első típus: a kivonulás

Mint Kiss Jenő elmondta, a könyvtárak fenntartói jogának-köteletségének átadása a ke-

rületi önkormányzatokkal egyeztetve történt. Annak ellenére, hogy ez az egyeztetés megtörtént, az átadás-átvétel a legtöbb könyvtárban nehézkösen zajlott. Az ezidáig ismeretlen folyamathoz gyakorta sem a tárgyi, sem a szakmai segítséget nem kapták meg a könyvtárosok. Saját találékonyságukon, szakmai ismereteiken is múltott, hogy miként oldották meg a feladatot.

Az iskolák számára a gondot a könyvtár átvételével kapcsolatban a dolog pénzügyi oldala jelentette. Ők a könyvtárnak mindezidáig csak élvezői voltak anélkül, hogy arra jelentősebb összeget fordítaniuk kellett volna. Míg a főváros többi 376 általános iskolájában rutinszerű feladat a könyvtár költségeinek éves tervezése, addig ezekben ez újdonságként hatott. Igaz, hogy az iskolák az évek során vásároltak valamennyi könyvet, de az így létrejött saját iskolai állomány általában 2-5000 kötetnyi. A könyvtárosoknak azonban a dolgok emberi oldalának megváltozásával is szembesülniük kellett, mivel a Szabó Ervin Könyvtár munkatársaként a tantestület egyenrangú félként kezelte őket, de az új helyzetben alárendelt szerepbe kerültek.

A Szabó Ervin hálózathoz tartozó iskolai könyvtárak elmondhatták magukról, hogy jobban bútorozottak, karbantartottabbak voltak, mint a többi iskolai könyvtár. A könyvtárosok szavai szerint: élvezték a hálózathoz tartozást. Mert mindig kedvezőbb helyzetben van az, aki egy hálózat tagjának tudhatja magát, mint akinek egyedül kell megbirkóznia minden problémával.

Nézzük tehát a konkrét eseteket!

Az első típusba négy könyvtár tartozik. A példaként itt álló könyvtárban tipikusnak mondhatóan zajlottak az események. A hagyományosan munkás kerületnek számító Csepel szaktanácsadója mindvégig jelen volt a folyamatban, s tudásával, tapasztalataival segíteni próbálta a könyvtárost. De ő is kevésnek bizonyult ahhoz, hogy az igazgatót befolyásolni tudja. Sem az ötvenes éveiben járó, testnevelés szakos, újonnan kinevezett igazgató, sem helyettesei nem rendelkeztek azokkal az alapvető információkkal, amelyek a könyvtár működtetéséhez elengedhetetlenül szükségesek. A kerületi szaktanácsadó segítségével, ismereteire azonban nem támaszkodtak.

Mint azt a szaktanácsadó a környékkel, az itt lakókkal kapcsolatosan elmondta, számára már csak mítosznak tűnik az egykori vasmű létezése. A lakótelepen sem a nehéziparban dolgozó munkások laknak, hanem azok, akik egykoron közel

voltak a tűzhöz, ahol a lakásokat osztották. A város különböző pontjairól kerültek ide az emberek, s így munkahelyük sem a kerületben található.

Érdekes megfigyelni, hogy az adott könyvtárral kapcsolatban állók is más és más ismeretekkel rendelkeznek a könyvtárak létrehozását illetően. A szaktanácsadó úgy tudja, egy törvény rendelkezett a kettős funkciójú könyvtárak létrehozásáról. De valójában nemigen voltak információik arról, hogy ez a gyakorlatban pontosan mit is jelent. Neki úgy tűnik, hogy aprófalvas településeken lett volna igazán értelme ilyen típusú könyvtárak létrehozásának. Ott a település valóban egyetlen könyvtára az iskoláé, amely egyben a közművelődési funkciót is elláthatja.

Jellemző, s ez a többi könyvtárnál is megfigyelhető, hogy a könyvtárosok informális csatornákon már jóval az átadásról szóló döntés előtt értesültek a kivonulásról. A döntésről hivatalosan 1994 tavaszán értesültek, de már többnyire az előző év telén hallottak erről. Könyvtárukat és saját sorsukat illetően hónapokig bizonytalanságban éltek.

Egyes könyvtárakban az átadási munka a könyvcédulák fénymásolásával és lefűzésével kezdődött. Máshol a központból érkezett munkatársak szedegették ki azokat, s vitték el, hogy leltárt gépeljenek. Az utóbbi változat nehézkesebbnek bizonyult, hosszabb időt vett igénybe. Van könyvtár, ahol még október közepére sem fejeződött be ez a munka.

Az 1994-es év második felére már nem tartoztak ezek a könyvtárak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárhoz, de igazán még az iskolákhoz sem. Megpróbálták hát átvészelnéni az átmeneti időt. Az átmeneti állapotot leginkább a folyóirat-állomány sínylette meg. A FSZEK már lemondta a lapokat, az iskolák pedig még nem rendelték meg. A könyveket – míg a hálózathoz tartoztak – a fiókkönyvtárak javaslata alapján a kerületi főkönyvtár rendelte számukra. Azonban az utóbbi években a gyarapítás egyre kisebb mértékű volt.

„A könyvtár nem kap januárig pénzt fejlesztésre az iskolától, közben pedig folyamatosan jelennek meg a könyvek. De ez nem olyan, mint a labda, hogy akkor majd megveszem januárban. Minden igazgató azt a témát preferálja, amilyen szakos. A kémia szakos kémcsöveket vesz. A testnevelés szakos igazgatónak nem is szívügye a könyvtár, nem is ért hozzá. Mi minden könyvhöz kötődünk. Azért vannak úgy a dolgok, ahogy még

vannak, mert szeretjük a könyvtárat. Minden szeptemberben megfogadom, hogy ez az utolsó év, amit csinállok. De közben mindig remélem, hogy most talán mégis változik valami. De soha semmi.”

A csepeli szaktanácsadó, érzékelve a magukra utaltságot, azt javasolta, hogy az önkormányzatnál a Művelődési Iroda különítsen el a kerületi iskolai könyvtáraknak 2,3 millió forintot. Számításai szerint, ennyi pénzre lenne szükség ahhoz, hogy jól tudjanak működni.

Mivel az iskolának sikerült elérnie, hogy önálló gazdálkodó szervként működjön, ezért a rendelkezésére álló pénzekkel tulajdonképpen szabadon gazdálkodik. Ez azt jelenti, hogy az iskola saját megítélése szerint osztja szét ezeket az összegeket, az önkormányzatnak pedig jóváhagyási joga van. Nem kell arról beszélnünk, hogy egy ilyen esetben mennyi múlik az iskola vezetésén. Csaknem minden iskolában szűkösek a lehetőségek. De igaznak tűnik, az a már-már közhelyszerű megállapítás, hogy arra jut, amire akarják, hogy jusson. A szaktanácsadó ezt felismerve próbált alternatív módon pénzhez jutni.

Ha az önkormányzat a költségvetésében úgyszólván külön összegeket szán a könyvtárakra, akkor az ne az iskolák nagy elszámolásának legyen a része. Mert így nem különíthető el a könyvtárak költségvetése. Az iskolák arra fordíthatják az eredetileg könyvtárakra szánt pénzt, amire akarják. A szaktanácsadó mindössze ennek a 2,3 millió forintnak az elkülönítését kérte. Ez a majdnem húsz iskolai könyvtár egész évi költségvetése lenne. Elképzelését azonban nem sikerült megvalósítania.

A csepeli könyvtáros 1986 óta dolgozik az iskolában, középfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkezik. Jelenleg teológiára jár, melynek befejezésével pedagógusi végzettsége lesz.

„Ettől a tanévtől új igazgatója van az iskolának. A könyvtárat azért vette át az iskola, mert még a múlt tanévben, még a másik igazgatónak ez fontos volt. Az új igazgató azt mondta, januárig nem adnak a könyvtárnak pénzt.” Mint a könyvtáros elmesélte, a könyvtár fejlesztésére már ők maguk sem gondolnak. Már magát a szót is furcsának találják könyvtárakkal kapcsolatosan használni. Mert csak pótlásra, kötetésre futja a rendelkezésükre álló minimális összegből. A könyvtáros világosan megfogalmazza, hogy mit jelent a mindennapok szintjén a vezetés hozzáállása.

„Az előző igazgató minden kezdeményezésünket támogattott. Neki is voltak elképzelései. Idáig ez a környék egyik jó iskolája volt. Itt működik iskola galéria, öko suli. Mindenre adott pénzt, amire kértünk. Szerveztem szerdánként teázást. Lejöhettek a gyerekek beszélgetni, teázgatni, játszani. Egy idő múlva egész csoportokat küldtek a tanárok. Kértem, hogy hadd vehessek ehhez bögréket, teát. Mindig kaptam rá pénzt. Ez most megszűnt.”

A FSZEK-től átvett állomány 8500 kötetnyi. Az iskolának is van úgy 4-5000 könyve. Újat nem vásárolnak. A lapok nem járnak. Időnként lehozna egy-egy Köznevelést a könyvtárba. Rendszeresen sem a diákoknak, sem a tanároknak járó lapok nem járnak. A könyvtári tasakokat, olvasójegyeket más könyvtártól kapta ajándékba. Most van kb. 50 darab. Takarékoskodik velük. De hogy mi lesz utána? Az iskolakezdekskor nem tudott kinyitni, mert nem volt kítakarítva. A könyvtár azért néz úgy ki, ahogy kinéz, mert – mint mondják – még tart a lelkesedésükből.

Mindig érdekes kérdés, hogy egy közösség mennyire képes értékelni csendben szolgáló tagját, akinek létezésére gyakran csak valamilyen zavar esetén figyel fel.

„Az év eleji tantestületi értekezleten a bérmeztakarításból származó pénzt osztották szét. Egyes és kettes kategóriába sorolták a tanárokat. Az egyesbe a rosszabbakat, ők majdnem 10 ezer forintot kaptak, a kettesbe a jobbakat, ők majdnem huszat. Én nem kaptam semmit, mondván, hogy én a tantestület új tagja vagyok. Nyolc éve dolgozom egyébként itt, az iskoláért.”

Az igazgató 1994. augusztus 15. óta áll az iskola élén, melyben 1981-től dolgozik. Testnevelő tanár. Az iskola 1979-80-ban kezdte első tanévét. Akkor még 1200 diákkal. Az alsó tagozatot helyhiány miatt egy másik épületbe költöztették. Ma ez már régmúltnak tűnik, jelenleg 450 diák tanul az iskolában. Az igazgató az iskoláról, a könyvtárról a következőket mondja:

„Az iskola önálló költségvetési szerv. Magunk gazdálkodunk. Bérköltségek és dologi költségek vannak, mindig egy naptári évre szólóan. Az iskola még az előző igazgató költségvetési számításai szerint működik. Mindig az előző év árain kell a dologi költség tételeit számolni. Közben emelkednek az árak. Most pedig még 30 százalékkal emelni akarják az áramot. A bér oldalon még van megtakarítás, de a költségeknél nincs. A könyvtár a jövő évtől kaphat pénzt, nem is a fej-

lesztésre, hanem csak színtentartásra. Ezért nincsenek most gyereklapok, könyvek. Az önkormányzat felvett 200 millió forint hitelt. De csak kifejezetten oktatási célra akar pénzt adni. A könyvtár nem tartozik ide. Ha az önkormányzat ad elkülönített pénzt a könyvtárra, akkor lesz pénz.”

Mint a kerületben sikeresen működő Általános Művelődési Központ egyik vezető munkatársa elmondta, ők is önálló költségvetési szervként működnek. A költségvetésüket jóváhagyó önkormányzattal nekik nincs konfliktusuk. Ők is, az iskolák is pontosan érzékelik a társadalom bizonyos rétegeinek elszegényedését, és tudatában vannak a rájuk háruló plusz feladatoknak. Mert a családi költségvetésekből egyre kevesebb jut könyvre, folyóíratra, kultúrára. A kerületben a regisztrált munkanélküliek száma 1990 és 1994 között megnégyszereződött. Mert míg 1990-ben, a népszámláláskor felvett adatok szerint 912-en voltak állás nélkül, addig 1994. októberében 3819 főt tartott nyilván a kerületi önkormányzat.

A rákoskeresztúri könyvtár jelenlegi könyvtárosa korábban Zuglóban dolgozott könyvtárvezetőként. Nyugdíjba vonulása előtt a könyvtártól négy hónap felmentési időt kapott. Azonban ő még szeretett volna dolgozni. Mindeközben a rákoskeresztúri iskola akkori könyvtárosa helyet keresett magának a hálózat valamelyik másik könyvtárában, mivel megtudta, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár az iskolának adja át a fenntartói jogot, s úgy döntött, annak nem kíván alkalmazottja lenni. A véletlen hozta úgy, hogy a helyzet végül a két könyvtáros helycseréjével oldódott meg.

A nyugdíjas könyvtáros még most ismerkedik az iskolai könyvtárossággal. Nem tudja biztosan, hogy a gyerekekkel való foglalkozás neki való-e. A következőket meséli az átadás-átvétel folyamatáról.

„A FSZEK kiszedte a könyvekből a könyvkártyákat. Elvitték, hogy leltárt gépeljenek. Az állomány egy részét visszahozták, a többi könyv üres. Úgy kölcsönzők, hogy ha a gyerekek épp könyvkártya nélküli könyvet vinnének ki, akkor kézzel gyorsan írok egyet a legfontosabb adatokról. Csak így sokkal lassúbb a kölcsönzés, vámi kell. Eltelt a nyár és még most sem készítették el az átvett könyvek listáját. Tulajdonképpen itt most nem lenne semmi felszerelés, ha én nem hoztam volna magammal az előző helyemről. Most így még van kölcsönzőjegy például. A folyói-

ratokat meg kellene rendelni, fizetni úgyis csak 5 hónap múlva kell. De az igazgatónő nem rendel."

A rákospalotai iskola könyvtárosa korábban tanár volt. 22 évig tanított magyart és történelmet. Könyvtárosná válásáról mesélte, hogy még 1984-ben hallotta egy kollégájától a tanáriban, hogy egy ismerőse a Szabó Ervin Könyvtárba ment dolgozni. Ekkor gondolta, talán neki is beválna ez. A gyerekekkel való kapcsolat megmaradna, de a tanársággal járó kööttségek megszűnnének. Ennek már több mint tíz éve.

„Ez az iskola, és benne a könyvtár 1984-ben készült el. Akkor kerültem én is ide. Azóta is itt dolgozom. Mikor megtudtam, hogy a Szabó Ervin a könyvtárat át akarja adni az iskolának, mellbe vágott a hír. Végül mikor ez biztos lett, mondták, hogy a központ majd levélben hivatalosan közli ezt az igazgatónővel. Vártunk, vártunk, de a levél csak nem jött. A főkönyvtárban mondták, hogy menjek én fel hozzá, és mondjam meg én. Az igazgatónő ezt úgy fogadta, hogy persze hogy kell az iskolának a könyvtár, persze hogy megtartjuk. Azután egy kissé más lett a helyzet."

Tudjuk, hogy a könyvtár nem pusztán kölcsönzési feladatokat lát el, hanem szociális funkciói is vannak. A könyvtárosok tapasztalatai szerint a deviáns, nehezen kezelhető, perifériára szorult vagy hátrányos helyzetű gyerekek számára gyakran a könyvtár jelent menedéket. A gyerekek egyébként is szeretnek a könyvtárakban lenni, amelynek oka az is lehet, hogy egy, az iskolák tereit elemző vizsgálat szerint ezek a legbarátságosabb, legotthonosabb zugok.

„Korábban ebbe a könyvtárba úgy jártak a gyerekek, mint a jó kútra. Nemcsak az iskolából, de a környékről is. Volt, akiről azt mondta az iskola, hogy semmire sem fogja vinni. Délutánonként itt tanultunk vele. Lett szakmunkás bizonyítványa, lett szakmája. Volt egy fiú, akit a fegyverek érdekeltek. Az iskola nem szerette. A gyerek mindig jött, és mesélt. A gyerekek ide jöttek segítségért, beszélgetni, ha valami bajuk volt. Az a gyerek, akit nem túrt az iskola, az idejött."

Az iskolai könyvtárakban mindemellett oktatás is folyik. Tanrendi órák keretében az osztályt tanító tanárokkal egyeztetett témákban a könyvtáros tart foglalkozásokat. Ez jó lehetőséget teremt arra, hogy ne csupán a mindennapokban használt, a tanár által kiválasztott tankönyvvel találkozzanak a gyerekek, de a többkönyvű oktatás szellemében más megközelítési móddal is megismerkedhessenek.

„Állandóan voltak foglalkozások. Estig nyitva tartottam. Jöttek a napközisek, meg a környékbeliek is. Vettem a keresztretjvényt, azt fejtettük közösen. Sakkoztunk, hajtogattunk. Imádtak itt lenni. Az iskolának, az osztályoknak évente 120-180 foglalkozást tartottam. Ebből általában tizenkettőt a tanárok, a többit én. Könyvtárismereti foglalkozást meg rendes tanórát is. Matematikát, magyart, földrajzot, történelmet, csillagászatot. A házolás történetéről, az indián kultúráról, mindenről, amit kértek. Író-olvasó találkozókat is rendszereztem. Volt itt Horgas Bélától, Bálint Ágnesig mindenki."

Mint majd a későbbiekben, a megmaradó könyvtárak esetében láthatjuk, feltétel volt a két funkciónak megfelelően egy utcai és egy iskolai bejárat biztosítása. Itt Rákospalotán épült eredetileg is ezen elv szerint a könyvtár. A fenntartói jogok átvételével az iskola saját kívánalmait és érdekeit érvényesíti.

„Két bejárata volt a könyvtárnak: egy az iskola felől, egy pedig az utca felől, kívülről. Mikor a Szabó Ervintől az iskolához került a könyvtár, az igazgatónő első dolga az volt, hogy lezárassa a külső bejáratot. Azt mondta, hogy lesz 30 ezer forint gyarapításra. Mondta, hogy menjek el egy könyvesboltba, és tessesem félre azokat a könyveket, amikre szükségünk van. Félretettem. Azóta hetente megyek, és kérem, hogy tartsák még, mert jövő hétre talán meglesz a pénz. Az igazgatónő szerint addig nem nyithat ki a könyvtár, míg a belső átadási munkák folynak. Kb. még 2 hét, és kész vagyunk. Mivel már május óta zárva a könyvtár, azóta nem is kölcsönzünk. Mikor kérdezem, hogy mégis, mikor fogunk kinyitni, azt mondja, hogy az még arrébb van. Közben meg csak áll a könyvtár. Jönnek a gyerekek, kérdezik, mikor kölcsönözhetnek. De ez így csak egy könyvraktár. Most megrendeltem jövő évre a folyóiratokat. Csak a tanároknak. Mondtam, hogy kellene a gyerekeknek is valamit. Mikor rákérdezett az egyik lapra, mondtam neki, hogy az azért kell, mert benne van a gyűjtőkori leírásban. Így sikerült néhány lapot kiharcolni. Májusban jöttek az olvasók búcsúzkodni. Sokan még ajándékot is hoztak. Itt sírtunk."

Ebben az iskolában nevezte a tantestület a könyvtárat mínusz kettőnek. Ugyanis mikor 1200 gyerek járt az iskolába, két osztályt naponta busszal kellett egy másik épületbe átvinni. A könyvtár pedig két tanteremnyi helyet foglalt. Így lettek hát ők a mínusz kettő.

Más iskolákban megtalálták a módot arra, hogy a tanítás a könyvtár termeiben is folyhasson. A következő példánkban, a kispesti iskolában sajtószerű helyzet alakult ki. Két egymás melletti tanteremben tartott fenn külön könyvtárat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és az iskola. Zavartalanul éltek egymás mellett. A 770 gyerekre tervezett, 1979-ben átadott iskolába egykor 1200-an jártak. A folyosók egyes szakaszainak leválasztásával enyhítettek a helyhiányon. Most 380 gyerek tanul itt. A felesleges kapacitás kihasználására egyrészt középiskolai osztályokat indítottak, másrészt megnyitották az épületben a kerület pedagógiai kabinetjét. A megnövekedett igényeknek megfelelően színvonalas könyvtári szolgáltatásra is szükség van.

„Itt mindig is együtt működött, egymás mellett az iskolai és a Szabó Ervin Könyvtár. Nagyon jó kapcsolatban. Mindig igyekeztünk egymás munkáját segíteni. Úgy gyarapítottunk, hogy lehetőleg ne legyenek átfedések. Az iskola inkább kézikönyveket, lexikonokat, tanári segédleteket vásárolt. A Szabó Ervin Könyvtár pedig szépirodalmat. Annyira jó volt az együttműködés, hogy fel sem merült, hogy valaki azt mondja, ez az én munkám, az a tiéd. Tulajdonképpen a FSZEK 1990 óta nem gyarapított. De az utolsó időkben szinte egyáltalán nem. Korábban kéthetente jött egy doboz könyv, később, a vége felé fél évente egyegy. Egészen mostanáig 60 folyóirat járt a könyvtárba. A FSZEK lemondta ezeket. Már a 4. negyedév sem lesz meg. Hiányos lesz ez az évfolyam. Jó lett volna, ha legalább a csekkeket elküldik, hogy mi fizessük be. Nem így kellett volna ezt megoldani. Most nincs napilap sem.”

Második típus: a bezárás

Az újjalotai lakótelepen 60 ezer ember él. Az itt lakókat két közművelődési könyvtár szolgálta ki. Az egyik az általános iskolában működő gyerekkönyvtár volt. A könyvtár bezárásakor az általános iskola saját állományát helyezte el a helyiségben. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetésének szándéka szerint a lakótelep egy másik pontján nyitnak könyvtárat ezzel az állománnyal. Mint Kiss Jenő főigazgató elmondta, nemcsak könyvtárak bezárásáról van szó. Mert igaz ugyan, hogy a XV. kerületben két kis fiókkönyvtárat

bezártak, de helyette nyílt egy 500 m² alapterületű. És ebben az esetben a bérleti díj nem kerül a számottevő kiadások közé, ugyanis az MSZP-től kapott helyiségért évente 1 forintot kell fizetniük.

Az iskola egykori könyvtárosa ma már békülékenyebben, higgadtabban idézi fel az eseményeket. A véletlen hozta úgy, hogy gyerekkönyvtárossá vált. A könyvtárat és a gyerekekkel való foglalkozást, a szolgálatot, az elesettek segítségét hivatásának érzi. Jelenleg az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosasszisztensi tanfolyamának végzős hallgatója.

„Én felnőtt könyvtárosként kezdtem. Nem tudtam, hogy kell a gyerekekkel bántani. Aztán egyszer fél évig helyettesíteni kellett Újpalotán. Az jó volt, mert nem voltak kötöttségek, nem volt teher, mindent úgy csinálhattam, ahogy akartam. Megszerettem a gyerekkönyvtárat. Miután letelt a fél év, kértem, hadd maradjak. Azután ott maradtam, egészen mostanáig. Egy faramuci helyzet, ami itt kialakult. Már '93 novemberében-decemberében hallani lehetett, hogy a könyvtárat be fogják zárni. Aztán januártól kezdve minden hónapban mást mondtak. Az egyik hónapban, hogy igen, a másikban, hogy mégsem. Végül áprilisban mondták, hogy május végén tényleg bezárják a könyvtárat. Addigra kellett elkészülni minden munkával. Aztán a könyvtár június 15-ével bezárt. A könyveket bedobozoltuk. Volt rá ígéret, hogy a Száraznád utcában nyílik egy új könyvtár. Oda kerülne a most dobozban álló könyvek, az a 10 500 kötet. Az egy jó hely lenne, mert ott van a posta meg egyebek. Ha leszálnak a buszról, hazafelé jövet, ott van a könyvtár. Egy forgalmas, központban lévő helyen. A dolgok mostani állása szerint a könyvtár azonban nem nyílik meg. Érték vádák a könyvtárral kapcsolatban. Azt mondták, hogy az inkább játszóház, mint könyvtár. Ez az én személyemen is múlt. Biztos volt benne igazság. Odajártak a gyerekek, a nyári szünetben volt olyan gyerek, aki nyitástól zárásig ott volt. Egész nyáron. Volt, akit én etettem. Órákat töltöttek ott. Ide, a főkönyvtárba bejönnek 15-20 percre és már mennek is. Az marad tovább, aki valamin dolgozik. Nálam hajtogattak a gyerekek, voltak foglalkozások. Órákat nem tartottam. Azt én megmondtam, hogy én nem vagyok tanár, órákat nem tartok. Jöttek osztályok a tanáraikkal, és így voltak foglalkozások.”

Érdekes elgondolkodni a vádakon, mely szerint a könyvtár inkább játszóház volt, mint könyv-

tár. Nyugat-Európában egyre gyakoribb, hogy a gyerekkönyvtárak játéktárként is működnek. Ez is a könyvtárba szoktatás egyik módja. Mert aki eleinte csak játszani jön, az idővel egy-egy könyvet is visz. Az iskola volt könyvtárosa elmondta, hogy a Szabó Ervin Könyvtár helyére beköltözött az iskolai könyvtár a maga jóval kisebb állományával, amely csak azt az iskolát szolgálja ki. Van még a lakótelepen egy másik könyvtár, amelynek van gyermekkönyv-állománya. A könyvtáros szerint amikor nagyobb könyvtárakban az állománynak csak egy része a gyerekeké, akkor ez valójában azt jelenti, hogy nem ők a legfontosabbak. Az iskolai könyvtárban volt lehetőség arra, hogy egyenként foglalkozzon a gyerekekkel, személyre szólóan ajánljon. Véleménye szerint az olvasókkal kapcsolatban lévő könyvtárosok azok, akik tapasztalataik alapján mondhatják el, ezek a könyvtárak mit jelentenek a gyerekeknek. Tényleg kevesebb mint 500 beiratkozott olvasója volt a könyvtárnak, és egyre csökkent a beiratkozottak száma. De valójában a beiratkozottak sokszorosra járt oda. Csak beültek, ott voltak, olvasgattak. Nemcsak a munkanélkülieknek és a hajléktalanoknak van joguk ahhoz – mondja a könyvtáros –, hogy valahol melegedjenek, valahol legyenek. A gyerekeknek is. Próbálták a főkönyvtárba átszoktatni az ottani könyvtár iskolás csoportjait. De a távolság, a tömegközlekedés, mind nehezítik ezt a munkát.

„Most járok a könyvtárosasszisztensi tanfolyamra, most végzek. A gyerekkönyvtárak történetéről írom a dolgozatomat. Arról, hogyan halnak el. Ha júniusban jöttél volna, a fekete epe jött volna belőlem. Most már lehiggadtam.”

Harmadik típus: a megmaradás

A harmadik típust az a két, XI. kerületi és egy csepeli könyvtár képviseli, ahonnan a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nem vonul ki, sőt a kerületi önkormányzat támogatásával fejlesztésre is sor kerülhet. Ez az önkormányzat, a polgári szerveződés, a tantestület, a szaktanácsadó és a könyvtáros összefogásának, és megoldást kereső hozzáállásának eredménye. Mint az előző példákban láthattuk, a legnagyobb problémát a könyvtárosoknak az jelentette, hogy gondjaikkal

magukra maradtak. Nem találták meg azokat a személyeket, akik segítségükre lehettek volna. Ezek az esetek az együttműködés pozitív példái, mert itt a helyi erők magukénak érezték a problémát, átlátták, hogy polgári létük fontos éltetője a könyvtár. Az érintettek megtapasztalták, hogy a közös cselekvés nem eredmény nélkül való.

A XI. kerület főkönyvtáros asszonya, Jakubecz Ilona volt az egyik kulcsfigurája az eseményeknek. Elsőként ő mondja el, hogy miként értesültek a bezárás szándékáról, és ezután mit tettek.

„Ez év márciusában készítettem egy javaslatot a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, amelyben szerepelt a nyolc iskolai könyvtárból való kivonulás. De itt nem csupán ezekről a könyvtárakról volt szó. Ez egy programnak a része volt. 15 másik könyvtár is szerepelt ebben, amelyeket nem volt érdemes működtetni. A FSZEK 86 könyvtárából 23 szerepelt ebben a javaslatban. A nyolc könyvtár közül kettő a mi kerületünkben van. Készítettem egy feljegyzést, amelyben tájékoztattam a kerületi önkormányzatot. A bizottság elnöke írt egy levelet Kiss Jenő főigazgatónak, melyben választ várt a könyvtárakat érintő kérdésekre. Kiss Mária alpolgármester egy megbeszélést hívott össze, amelyen jelen volt a főigazgató úr és én is. Ennek eredményeként egy olyan megállapodás született, amely szerint az albertfalvai iskolai könyvtárat akkor támogatja az önkormányzat, ha az tovább működik. Ez a költségvetésben is nevesítve jelent meg. A másik iskola esetében az önkormányzat egy 20 milliós beruházás keretében fejleszt a lakótelep egyetlen könyvtárat.”

Teljes bizonyossággal azonban azért nem beszélhetünk erről a beruházásról, mert ugyan a jelenlegi önkormányzati testület e megoldás mellett áll, de csak remélni lehet, hogy az önkormányzati választás után felálló új testület is támogatja az elképzelést. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár feltételként szabta, hogy a könyvtárak külső bejárattal is rendelkezzenek. Ez – mint már említettem – azért szükséges, hogy a kettős funkciót valóban el tudják látni.

Az örmezői könyvtáros 1978 óta dolgozik az iskolában, melyet 1976-ban, könyvtárat pedig 1977-ben adták át. A lakótelepen 15 ezren laknak. Az iskolában egykor 1500 gyerek, ma 500 tanuló. Más könyvtárosok az örmezői könyvtárat és az ott dolgozó könyvtárost, Fuchsné Fassang Mártát követni való példaként emlegették. Azt mondták, ha igazán jól működő könyvtárat szeret-

nék látni, Őrmezőt keressen fel. A közösen kialakított stratégia lépéseit tőle tudhatjuk meg.

„Ebben az évben egy gyerekkönyvtáros találkozon, ahol ott volt Papp István, a főigazgató-helyettes is, valaki, akinek a fülébe jutott a hír, hogy ezeket a könyvtárakat a FSZEK be akarja zární, megkérdezte Papp Istvánt, hogy ez igaz-e. Mondta, hogy igen. Ez nagyon váratlanul ért. Ott volt a kerületi főkönyvtár vezetője is, aki mondta, hogy nem eszik olyan forrón a kását. Neki is köszönhető, hogy megmaradt a kerület két könyvtára. Oroszlánként küzdött értük. Megbeszéltük, hogy a teljes ellenállással nem sokra juthatunk. Valamit ki kellett találni. A lakótelepnek ez az egyetlen közművelődési könyvtára. Két iskola van a lakótelepen, de a másiknak csak egy pici könyvtára van. Az, hogy a könyvtár megmaradhatott, az köszönhető a főkönyvtár vezetőjének és az önkormányzatnak. Az alpolgármester, Kiss Mária is amellet állt ki, hogy kell ide a könyvtár. Az önkormányzat készíttetett egy átépítési tervet. Így a jelenlegi 78 m²-es könyvtár, ami raktárral együtt ennyi, 500 m²-esre bővülne. Az előzetes számítások szerint ez 26 millió forintba kerülne. De szerintem ebből el lehetne dolgokat hagyni, úgy olcsóbb lenne. A könyvtárban tavaly 242 rendezvényt tartottunk, ebből 94 volt a könyvtárban megtartott tanóra. Van egy úgynevezett "éltap", amiről a tanárok választhatnak. Ezt már év elején megkapják. Vannak már bejártatott, jól működő témák. Ez érdekes is, hogy általában ugyanezeket kéri. Ezeket a gyerekek nagyon szeretik. Van úgy, hogy jönnek és kérdezik, mikor kerül az ő osztályukra a sor. Rendszeresen szervezünk író-olvasó találkozókat. Az mindig is úgy volt, hogy a könyvtárba azok a gyerekek jártak sokat, akik valamilyen szempontból az iskolában perifériára szorultak. Itt megnyugvást találtak, odafigyelést kaptak.”

A XI. kerület másik megmaradó könyvtára Albertfalván található. A polgári összefogás lezszebb példáját ez az eset adta. Az itt egy éve dolgozó, 10 hónapos tanfolyammal rendelkező könyvtáros, Herczkú Jánosné az eseményekről a következőket meséli:

„Az, hogy a könyvtárat nem zárták be, az a tanároknak, az önkormányzatnak és az Albertfalva Gyermekéiért Alapítványnak köszönhető. Az ügygel a TV 11 is foglalkozott. Az A. GY. Alapítvány egyik tagja, Zsembery Gyula, az iskola tanára, aki maga is Albertfalván lakik, egy igazi lokálpatrióta. Az alapítvány és az Albertfalvai Pol-

gárok Köre mozgósította az embereket. Az alapítvány megnyert támogatónak egy Magyarországon is kereskedő olasz céget. Így az ő segítségével lesz a könyvtárak számítógépe, és kapok egy 4 órás segítő. Ezt az olasz cég fizeti. Az alapítvány és Kiss Jenő főigazgató egy szerződést kötöttek, mely szerint akkor támogatja az alapítvány a könyvtárat, ha a FSZEK is ad valamennyit hozzá. És ehhez még az önkormányzat is csatlakozik egy összeggel. Az alapítvány fénymásolója itt van a könyvtárban. Ezzel is bővül a szolgáltatások köre. Az ebből származó bevétel a könyvtáré. Az Albertfalvai Polgárok Köre segít a könyvtár propagálásában. Most, hogy nyitottunk a felnőttek felé, készültek szórólapok, amiket ők dobálnak be a postaládákba. A nyitva tartásunk valamelyest megváltozott. Most hetente két alkalommal délután 6 óráig vagyunk nyitva.”

A megmaradásukat annak is köszönhetik, hogy a könyvtárnak van külön bejárata az utcáról. Tehát nem kell a felnőtteknek az iskolán keresztül jönniük. Főleg a lakótelepről járnak ide az emberek. A könyvtáros tapasztalatai szerint akik a családi házakban laknak, azok egyrészt meg tudják vásárolni a könyveket, másrészt nincs idejük arra, hogy könyvtárba járjanak. Az utóbbi egy évben már emelkedett a beiratkozottak száma. 1993-ban 640 volt, de a könyvtáros szeretné, ha 1994 végére 700-750 lenne. 2-3 évvel korábban ez a szám 500 alatt volt.

Az említett alapítványon és polgári szerveződésen kívül a tantestület egységes fellépése is segített a könyvtárnak. Ha a tantestület támogatása szempontjából vizsgáljuk a kérdést, mondhatni egyedülálló esetről kell beszélünk. Ugyanis a legtöbb iskolában meg sem érintette a tantestületet az a kérdés, hogy mennyire befolyásolja mindennapi munkájukat a fenntartói váltás. Mert az iskola könyvtára nemcsak a gyerekek igényeit elégíti ki, de a jól válogatott, minőségi kézikönyv állomány, a tankönyvön kívül bemutatható segédanyagok mind-mind a pedagógus munkáját segíthetik. Felmerül a kérdés, miként oktathatja a tanár a kötelező tananyagon kívülit, hogyan mutathatja fel a vélemények, a nézőpontok sokszínűségét, hogy tud válogatni az egyre bővülő tankönyvpiacon kínálatban, ha nincs könyvtár. Az iskolák döntő többségében a pedagógusok nem voltak tisztában kivételezett helyzetükkel, a könyvtárak által képviselt értékekkel. Rajtuk kívülálló, őket nem érintő ügyként kezelték a könyvtár körüli változásokat. Itt, Albertfalván a

FSZEK főigazgatójának látogatásakor a tanárok is részt vettek a megbeszélésen, s kiálltak a könyvtár mellett.

S fontos még megjegyezni, hogy egy közöség attitűdjét, reakcióját nagyban befolyásolja a vezetés: az igazgató, a polgármester, a könyvtár-vezető értékrendje, eseményekhez való hozzáállása.

E két, XI. kerületi könyvtár szerencsésnek mondhatja magát, mert a Polgármesteri Hivatal partner volt a megoldás keresésében, olyannyira, hogy nemcsak megmaradhattak, hanem a FSZEK eredeti elképzeléseinek megfelelően a felnőtteket is szolgáló közművelődési könyvtárrá bővílhettek.

Zsembergy Gyula, az Albertfalva Gyermekéiért Alapítvány kuratóriumának elnöke a következőket mesélte a történekről:

„Nem tudom, van-e olyan ember, aki vállalja annak az ódiomát, hogy Albertfalva közművelődési intézmény nélkül maradjon. Albertfalván korábban két könyvtár működött. Mindkettőt lebontották azzal az ígérettel, hogy kapunk helyette egy másikat. Mikor felépült az iskola, utána költözött be ide a könyvtár. Az épületben egykor 2000 gyerek tanult, ma úgy 500. Albertfalván volt mozi, amit kivittek Budafokra. Így már az sincs. Nincs színház. Ha a könyvtár is bezárna, már semmi nem maradna. Az olasz cég vezetését, az ő támogatásukat személyes ismeretség alapján sikerült megnyerni. Az alapítvány ezen kívül Albertfalva négy iskoláját, két bölcsődéjét és hat óvodáját támogatja.”

A megmaradó könyvtárak közül a harmadik egy csepeli könyvtár, amely a városrész szívében található. A kettős funkcióval járó feladatoknak csak részben tudott eleget tenni az intézmény, csak a pedagógus szakrészleg szolgálta a felnőtteket. Az egyeztetés, a tárgyalások eredményeként felnőtteknek szóló kötetekkel is bővült az állomány, amit a FSZEK-től kaptak, illetve a duplumból válogatva szereztek be. Ezen felül a könyvtár rendelkezésére állt még az a 200 ezer forint, amit az önkormányzattól kaptak állománygyarapításra. A könyvtárosok elmondása szerint nagy érdeklődés mutatkozik a lakosság részéről a könyvtár iránt. A kerületi főkönyvtár egyik vezetőjének megfogalmazása szerint populárisabb könyvtárat szeretnének létrehozni. A kerület polgármestere, *Hajdú Béla* volt az, aki mindvégig a könyvtár felnőttek felé való nyitása mellett állt ki.

„Egyszerű ennek a magyarázata. Fontos és kevésbé fontos dolgok vannak. A könyvtár, a közművelődés – megítélésem szerint – a fontos dolgok közé tartozik. Ugyanúgy, mint az oktatás, a sport vagy a környezetvédelem. Rajtunk múlik, hogy ezeket a dolgokat hova soroljuk. Jelentős összeget fordítottunk a könyvtárra, de az tulajdonképpen indifferens, hogy mennyit. Meg lehet teremteni a feltételeket, meg kell teremteni a lehetőségeket. Esélyt kell adnunk az embereknek a felemelkedésre.”

A tanulságok

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár azért szerette volna a nyolc könyvtár fenntartói jogát-terhét átadni, hogy kiadásait csökkentse, mivel a kettős funkciójú könyvtárak iskolai feladatainak ellátását már nem tudta vállalni. A kialakult helyzetben a könyvtárosok nagy része segítség nélkül maradt, mert a FSZEK már nem, s az iskola még nem érezte magáénak a könyvtárat. Ebben a folyamatban a könyvtáros szaktanácsadók nyújthattak volna segítséget. A FSZEK felajánlotta, hogy a könyvtárosok a hálózat egy másik könyvtárában helyezkedhessenek el, s ezzel a lehetőséggel éltek is jónéhányan, mert nem kívántak a tantestület alárendeltjévé válni. Jónéhány esetben tapasztaltam, hogy még a könyvtárosok közvetlen környezete sem ismeri és ismeri el a könyvtárosok munkáját és a könyvtár jelentőségét.

Az említett esetek alapján elmondható: nagyon fontos, hogy igazi polgárként a megszokottól eltérő utakat is keressük, s ha értékeinket meg kívánjuk őrizni, akkor támaszkodjunk azokra a civil társadalmi szerveződésekre, amelyek ismerik az alternatív pénzszerzési technikákat. Ez azonban nem feltétlenül a könyvtárosok feladata. Az összefogás eredményeként sikeresebben valósíthatjuk meg egyedi elgondolásainkat, s fogalmazhatjuk meg megoldási javaslatainkat.

Persze, mindenekelőtt nem a civil szerveződések munkájára kellene hagyatkozni, hanem elsőként a helyi önkormányzatoknak kell a polgárok érdekeit védeniük. Azzal, hogy ezek az emberek elkészültek, az érintett könyvtárosok tudomást szereztek egymásról, s egy, általuk szervezett megbeszélésen megosztották tapasztalataikat, gondolataikat s javaslatukat. Mivel korábban nem volt példa ilyen könyvtárak átadására, s

segítséget senkitől sem kaptak, ezen az össze-
jövetelen alakították ki a követendő eljárási
módot.

Az egyik szaktanácsadó szavai szerint ez a
történet olyan, mint cseppben a tenger. Mert az

eset nem csupán könyvtárakról szól, hanem az
önkormányzatok, az igazgatók, a szaktanács-
adók, a tantestületek és a könyvtárosok hozzá-
állításáról és tenniakarásáról is tanúskodik.

TELJES ÁLLOMÁNY - NYUGATRÓL KELETRE. - Az egyik kölni főkönyvtárat a pénzhiány miatt
megszűntették. 30 000 kötetes állományát (amely lényegében azonos volt a város többi főkönyvtárának
állományával) jutányos áron, 60 000 márkáért, mindenestül megvette a lipcsei Városi Könyvtár; ott még
hiánycikk a közelmúlt nyugatnémet irodalma.

(DBI-Pressespiegel, 1994. aug.)

ÖNKÉNT A KULTURÁÉRT. A debreceni egyetemek, főiskolák és az MTA Atommagkutató
Intézetének lapjában, az Egyetemi Életben (32. évf. 1994. 14.sz. jún.3. 22.p.) olvastuk,
hogy nyolc diák, mindannyian a Kossuth Lajos Tudományegyetem informatikus-könyvtáros
hallgatói, arra vállalkoztak, hogy rendbetegyék az egyetem Benczúr utcai kollégiumának
könyvtárát. A történet úgy kezdődött, hogy a kollégium vezetése le akarta adni a könyvtár
működtetését. Megtudták a könyvtárszakosok, hogy pályázni lehet érte, ezért nyolcan
összefogtak, megpályázták, s elnyerték a könyvtárat. A kollégium először 20 ezer forinttal,
majd a munkák előrehaladtával további 250 ezer forinttal, bútorokkal, fénymásológéppel
támogatta az önkéntesek munkáját. 1993 nyarán jelzetekkel látták el a könyveket, s
elkezdtek a katalógusszerkesztést, úgyhogy ősztől megindulhatott a kölcsönzés. A 2600,
zömmel szépirodalmat, némi idegen nyelvű olvasnivalót és egy kevés szakirodalmat
tartalmazó gyűjteményt péntek és szombat kivételével minden este héttől tízig használhatják
a diákok. A könyvtár a fénymásolásokból származó bevételből új folyóiratokat is tud
vásárolni. A könyvtárszakosoknak jó gyakorlási lehetőséget, konkrét tapasztalatokat jelent a
könyvtár működtetése, a kollégisták meg örülnek annak, hogy egy nyugodt helyet találtak
maguknak az esti elmélyedéshez, tanuláshoz. A kollégium igazgatója, aki maga is
könyvtárszakot végzett, támogatja, segíti a munkájukat. Az önkéntesek azt szeretnék, ha az
idei tanévtől több új hallgatót tudnának bevonni a munkába, „nagy segítség lenne, ha
többen lennénk, és nekik is jól jönne, hiszen így rengeteg tapasztalatot lehet szerezni” –
summazta véleményét az egyik önkéntes könyvtárvezető.